

معرفی تعاریف و مفاهیم استاندارد کلان و حوزه ثبتی مرکز آمار ایران

مقدمه

بخش مهمی از اختلاف‌های موجود در آمارهای تولیدی در کشور، ناشی از یکسان نبودن تعاریف و مفاهیم آماری مورد استفاده در دستگاه‌های تولیدکننده آمار است که این موضوع موجب بروز مشکلات متعددی مانند عدم مقایسه‌پذیری و جمع‌پذیری آمارها در سطح ملی و بین‌المللی، اتلاف منابع مالی و انسانی و در نهایت کاهش اعتماد عمومی نسبت به آمارهای منتشرشده می‌شود. در بند «و» از ماده ۳ قانون تأسیس مرکز آمار ایران، «تهیه تعاریف، تعیین مفاهیم، معیارها و طبقه‌بندی‌های آماری» به‌عهده این مرکز گذاشته شده و ماده ۸ همان قانون؛ وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی و شرکتهای وابسته به دولت را ملزم به تبعیت از تعاریف و مفاهیم، روش‌ها، معیارها و طبقه‌بندی‌های مرکز آمار ایران کرده است.

یکسان‌سازی تعاریف گام بسیار مهمی در سامان‌دهی نظام آمارهای ثبتی است چرا که با وجود مفاهیم یکسان آماری در حین انجام فعالیت‌های عینی، واقعی و جاری در یک سازمان، ثبت اطلاعات با تعاریف استاندارد در فرم‌ها، اسناد، مدارک و پرونده‌ها صورت می‌گیرد که این امر منجر به ارائه آمار و اطلاعات صحیح و دقیق با کنترل زمان و هزینه‌های مربوط و حفظ سری‌های زمانی شده و نیاز به اجرای آمارگیرهای نمونه‌ای و سرشماری‌ها به حداقل خواهد رسید. با توجه به سرشماری ثبتی مبنای سال ۱۴۰۵، اهمیت کاربرد تعاریف در فرایند تبادل داده‌های دستگاه‌های اجرایی و نیاز به توسعه و بهبود آمارهای ثبتی، تعاریف و مفاهیم استاندارد شده این حوزه برای آشنایی بیشتر ارائه می‌شود.

دفتر استانداردها و نظارت بر طرح‌های آماری

ردیف	واژه	معادل انگلیسی	تعریف استاندارد
۱	نظام ملی آماری ایران	Iran National Statistical System (INSS)	نظامی متشکل از دستگاه‌های اجرایی کشور و شبکه ارتباطی و اطلاعاتی بین آنها با راهبری شورای عالی آمار و مرجعیت مرکز آمار ایران است که تولید، اطلاع‌رسانی و توسعه آمارهای رسمی کشور را با رعایت اصول بنیادین آمارهای رسمی و در چارچوب قوانین و مقررات کشور بر عهده دارد.
۲	آمار رسمی	Official Statistics	آمار مورد نیاز تصمیم‌گیری‌های حاکمیتی کشور است که توسط دستگاه‌های اجرایی تولید و اطلاع‌رسانی می‌شود و عنوان آن در «فهرست آمارهای رسمی ایران» قرار گرفته است.
۳	فهرست آمارهای رسمی ایران	Iran Official statistics list	فهرستی است حاوی عناوین و مشخصات شناسنامه‌ای آمارهای رسمی ایران که توسط مرکز آمار ایران، تهیه و بازنگری می‌شود و به تصویب شورای عالی آمار می‌رسد.
۴	مرجع رسمی «نظام ملی آماری ایران»	Official Authority of Iran National statistical System	نهادی حاکمیتی، بی‌طرف و حرفه‌ای است که به تهیه، انتشار و مستندسازی آمارهای رسمی کشور می‌پردازد. این مرجع مسئولیت یکپارچه‌سازی، ساماندهی و ظرفیت‌سازی در «نظام ملی آماری ایران» را بر عهده دارد و آمار مورد تأیید این مرجع به عنوان آمار رسمی کشور منتشر می‌شود.

معرفی تعاریف و مفاهیم استاندارد کلان و حوزه ثبتی مرکز آمار ایران

ردیف	واژه	معادل انگلیسی	تعریف استاندارد
۵	بایگه اطلاعات آماری	Statistical information database	بایگه داده‌ای است که به عنوان پنجره‌ای واحد، آمارهای رسمی کشور و ریزداده‌های قابل انتشار را با سطوح دسترسی معین در دسترس استفاده‌کنندگان قرار می‌دهد.
۶	محرمانگی آمار	Statistical Confidentiality	محافظت از داده‌ها یا اطلاعات مربوط به هر واحد آماری در مقابل افشای غیرمجاز آنها که مصادیق و محدوده آن بر اساس قوانین و مقررات مربوط تعیین می‌شود.
۷	داده	Data	واقعیت معمولاً عددی که نتایجی از آن قابل استخراج باشد.
۸	ریزداده	Micro data	داده‌ای در سطح واحد آماری یا شی است.
۹	آمار	Statistics	نوعی از اطلاع که به صورت عددی بیان شده است.
۱۰	اطلاع	Information	به نتیجه حاصل از هر گونه عملی مانند دسته‌بندی، سازمان‌دهی، ساختاردهی، پردازش یا تفسیر داده‌ها گفته می‌شود.
۱۱	داده و اطلاع آماری	Statistical information and data	هر گونه محصول نظام آماری شامل ریزداده، فراداده، جدول، نمودار، گزارش، تحلیل، تعاریف و مفاهیم، نقشه آماری و ... است.
۱۲	فراداده	Metadata	هر گونه توضیح یا توصیف در مورد داده‌های مورد نظر است.
۱۳	پاراداده	Paradata	فراداده‌ای که به طور خاص در مراحل گردآوری و پردازش داده‌ها، تولید می‌شود.
۱۴	متغیر آماری	Statistical variable	یک ویژگی از یک یا چند واحد آماری (شی) که شمارش یا اندازه‌گیری می‌شود.
۱۵	جامعه هدف	Target population	جامعه‌ای است که در یک آمارگیری، مطالعه و کسب اطلاعات در مورد حداقل یکی از مشخصه‌های آن، مدنظر است.
۱۶	جامعه آماری	Statistical population	رجوع شود به جامعه هدف.
۱۷	واحد آماری	Statistical unit	به هر یک از اعضای جامعه هدف، واحد آماری گویند.

معرفی تعاریف و مفاهیم استاندارد کلان و حوزه ثبتی مرکز آمار ایران

ردیف	واژه	معادل انگلیسی	تعریف استاندارد
۱۸	جامعه آمارگیری	Survey population	تمام یا بخشی از جامعه هدف که امکان بررسی و مطالعه آن در عمل وجود دارد.
۱۹	طرح آمارگیری	Survey design	طرحی شامل تعیین همه جنبه‌های مربوط به یک آمارگیری از تعریف یک نیاز آمارگیری تا ارائه خروجی‌های نهایی است که در برگرفته موضوعاتی مانند طرح‌های موضوعی، نمونه‌گیری، آموزش، اجرایی، نظارت و استخراج است.
۲۰	سرشماری	Census	آمارگیری از تمام واحدهای یک جامعه هدف در یک مقطع زمانی مشخص است. سرشماری در موضوعات مختلف مانند نفوس، مسکن، کشاورزی، صنعت و فرهنگ انجام می‌شود.
۲۱	شی	Object	در مفاهیم آمارهای ثبتی مبنای معادل واحد آماری است.
۲۲	گروه شی‌ها	Object groups	در مفاهیم آمارهای ثبتی مبنای معادل جامعه هدف است.
۲۳	ثبت	Register	فهرست کاملی از تمام شی‌های (واحدهای آماری) درون یک گروه شی‌ها (جامعه هدف) است. هر شی باید دارای یک شناسه باشد و امکان به روز شدن فهرست وجود داشته باشد.
۲۴	آمار ثبتی مبنای	Register-based statistics	آمار است که از داده‌های یک ثبت آماری حاصل می‌شود.
۲۵	ثبت اداری	Administrative register	ثبتی درون سیستم اطلاعاتی یک سازمان و در راستای وظایف و اهداف اداری آن سازمان است که باید دارای خصوصیات زیر باشد • تمامی شی‌های مشمول آن وظیفه یا هدف اداری را پوشش دهد. • متغیرهای درون آن ثبت، کاربرد اداری داشته باشند.
۲۶	ثبت آماری	Statistical register	ثبتی است که عموماً از پردازش ثبتی آماری ثبت‌های اداری بدست می‌آید و در برخی موارد نیز این ثبت از ابتدا با هدف تولید آمار ایجاد می‌شود.

معرفی تعاریف و مفاهیم استاندارد کلان و حوزه ثبتی مرکز آمار ایران

ردیف	واژه	معادل انگلیسی	تعریف استاندارد
۲۷	پردازش ثبتی آماری	Statistical register process	پردازشی است که طی آن شی‌ها، گروه‌های شی‌ها و متغیرهای حاصل با اهداف آماری مطابقت خواهند یافت. این پردازش شامل مواردی مانند ادیت داده‌ها، اختصاص کد به داده‌ها، رسیدگی به داده‌های گمشده، پردازش بر روی زمان‌های مرجع، ایجاد شی‌های جدید (مشتق شده از شی‌های موجود) و ایجاد متغیرهای جدید (مشتق شده از متغیرهای موجود) است.
۲۸	ثبت پایه	Base register	یکی از مهم‌ترین ثبت‌های آماری موجود در یک سیستم ثبت‌های آماری است. ثبت‌های پایه به عنوان ستون فقرات این سیستم به شمار می‌رود و امکان اتصال به شی‌های سایر ثبت‌ها را دارند.
۲۹	سیستم ثبت‌های آماری	System of statistical registers	سیستمی است که از تجمیع تمامی ثبت‌های آماری تشکیل شده باشد.
۳۰	تولید آمار رسمی	Production of official statistics	فعالیت‌های مربوط به طراحی، گردآوری، ذخیره و پردازش داده‌های حاصل از آمارگیری‌های مرتبط با آمارهای رسمی است.
۳۱	توسعه آمار رسمی	Development of official statistics	فعالیت‌هایی که به منظور بهبود «طراحی، پیاده‌سازی و استقرار روش‌ها، مفاهیم، استانداردها و سایر فرایندهای تولید و انتشار آمارهای رسمی» انجام می‌شود.
۳۲	انتشار آمار رسمی	Dissemination of official Statistics	فعالیت‌هایی که به منظور در دسترس قرار دادن داده‌ها و اطلاعات آماری انجام می‌شود.
۳۳	داده‌های اداری	Administrative data	داده‌هایی که در جریان انجام تکالیف اداری دستگاه‌های اجرایی و با استفاده از فرم‌ها، اسناد و مدارک فیزیکی و رایانه‌ای ایجاد می‌شود.
۳۴	خدمات آماری	Statistical services	تمام یا قسمتی از فعالیت‌هایی که شامل طراحی و اجرای آمارگیری، مشوره و کمک‌های فنی، ارائه تحلیل بر روی داده‌ها، فراداده‌ها و سایر اطلاعات آماری بوده و به منظور تولید، انتشار و توسعه آمار رسمی انجام می‌شود.